

Сорок правил кохання

- Від номінантки на Букерівську премію
- Авторка гостросюжетного роману «10 хвилин та 38 секунд у цьому дивному світі»
- The Times рекомендує до читання

Сорокарічна Елла Рубінштейн так і не спізнала щастя у своєму на позір цілком респектабельному шлюбі. Та одного разу домашній господині й матері трьох дітей випадає майже містична нагода змінити життя. Елла влаштовується на роботу у видавництво. Її перше завдання — ознайомитися з твором невідомого автора, який писав про життя на Близькому Сході в XIII столітті. Мудрість ученого Румі та його друга, дервіша Шамса, описана в романі, перевертає уявлення Елли про саму суть життя та любові, якої вона ніколи не знала. І тоді Елла наважується: вона знаходить адресу автора і пише йому листа. Уже від початку це листування приречене стати чимось більшим. Та рамки умовностей і буденщини занадто міцні, щоб відпустити Еллу зі своїх тенет. Хіба що ці тенета розірве кохання, що має аж 40 правил — і всі їх порушує...

ЕЛІФ ШАФАН

СОРОК
ПРАВИЛ
КОХАННЯ



КСД





ELIF SHAFAK

**THE FORTY
RULES
OF LOVE**



VIKING
an imprint of
PENGUIN BOOKS



ЕПІФ ШАФАН

**СОРОК
ПРАВИЛ
КОХАННЯ**

ХАРКІВ
2022 КСД



Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2022

ISBN 978-617-12-9712-8 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Перекладено за виданням: Shafak E. *The Forty Rules of Love : A Novel* / Elif Shafak. — London : Penguin Random House UK, 2015. — 368 p.

<http://www.elifshafak.com>

Переклад з англійської *Наталії Третьякової*

Дизайнер обкладинки *Анастасія Попова*

Шафак Е.

Ш30 Сорок правил кохання / Еліф Шафак ; пер. з англ. Н. Третьякової. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 384 с.

ISBN 978-617-12-9580-3

ISBN 978-024-19-7293-9 (англ.)

Сорокарічна Елла Рубінштейн так і не спізнала щастя у своєму на позір цілком респектабельному шлюбі. Та одного разу домашній господині й матері трьох дітей випадає майже містична нагода змінити життя. Елла влаштовується на роботу в літературну агенцію. Її перше завдання — ознайомитися з твором невідомого автора, який писав про життя на Близькому Сході в XIII столітті. Мудрість ученого Румі та його друга, дервіша Шамса, описана в романі, перевертає уявлення Елли про саму суть життя та любові, якої вона ніколи не знала. І тоді Елла наважується: вона знаходить адресу автора і пише йому листа. Уже від початку це листування приречене стати чимось більшим. Та рамки умовностей і буденщини занадто міцні, щоб відпустити Еллу зі своїх тенет. Хіба що ці тенета розірве кохання, що має аж 40 правил — і всі їх порушує...

УДК 821.111

© Elif Shafak, 2010

© Depositphotos.com / Happy-pictures, Blankstock, ClassyCatStudio, OIiaFedorovsky, обкладинка, 2022

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2022

Вступ

Беремо в руку камінь і кидаємо його в проточну воду. Навряд чи слід від цього буде добре видно. Буде невелика брижа там, де камінь вдариться об поверхню, а потім сплеск, ледь чутний за дзюркотом річки навколо. І все.

Киньте той самий камінь в озеро. Слід його буде не лише помітним, але й значно тривалішим. Камінь збурить спокійні води. Там, де камінь впаде у воду, з'явиться коло, а потім одразу ж і ще, й іще одне. Швидко ці брижі від одного сплеску розійдуться по всій дзеркальній поверхні води. Тільки досягаючи берега, вони спинятимуться та зникатимуть.

Якщо камінь падає в річку, річка сприймає його як чергову хвилю своєї й без того бурхливої течії. Нічого особливого. Нічого такого, з чим неможливо впоратися.

Якщо ж камінь падає в озеро — озеро вже більше ніколи не буде таким, як раніше.

Сорок років життя Елли Рубінштейн було стоячою водою — передбачуваною низкою звичок, потреб та вподобань. Хоча багато в чому воно було монотонним і банальним, та Еллі не здавалося нудним. Останні два десятиліття років кожне бажання, що в неї з'являлося, кожна людина, з якою вона заводила дружбу, та кожне рішення, яке вона ухвалювала, проходили відбір її шлюбом. Її чоловік, Девід, був успішним стоматологом, який багато працював і заробляв чимало грошей. Вона завжди знала, що між ними немає жодного глибинного зв'язку, але вважала, що емоційний зв'язок не такий уже й важливий для подружніх пар, особливо якщо йдеться про чоловіка та жінку, що вже так довго пробули у шлюбі. У подружньому житті є речі значно важливіші, ніж пристрасть і кохання, такі як розуміння, симпатія, співчуття, а ще та найбільш божественна дія, яку може здійснити людина, — прощення. Будь-що з цього важливіше за любов. Якщо тільки ви не живете у романі чи в романтичному фільмі, де головні герої завжди надяскраві особистості, а кохання між ними — насправду легендарне.

Перелік пріоритетів Елли очолювали її діти. У них були прекрасна донька Джаннетт, що навчалася в коледжі, та близнюки-підлітки Орлі й Аві. А ще — дванадцятирічний золотистий ретривер Спінні, що

складав Еллі компанію на ранкових прогулянках та був її найбільш життєрадісним другом ще з цуценяти. Тепер він став старий, товстенький, геть глухий і майже сліпий. Час Спіріта спливав, але Елла вважала за краще думати, що він житиме вічно. Утім, такою вона була завжди. Ніколи не визнавала смерті будь-чого — звички, якогось періоду чи шлюбу, навіть коли кінець був просто перед нею, очевидний і неминучий.

Рубінштейни жили в Нортгемптоні, у штаті Массачусетс, у великому вікторіанському будинку. Його б не завадило підремонтувати, але все ж він був розкішний: із п'ятьма спальнями, трьома ванними кімнатами, блискучими дерев'яними підлогами, гаражем на три автомобілі, французькими дверима, а головне — з джакузі на відкритому повітрі. У них були страхування на випадок смерті, страхування автомобілів, пенсійні вклади, накопичувальні рахунки для оплати навчання, спільні банківські рахунки і ще дві престижні квартири на додаток до будинку, в якому жили, — одна в Бостоні, друга в Род-Айленді. Вони з Девідом важко працювали, щоб усього цього досягти. Великий будинок, повний дітей, вишуканих меблів та аромату домашніх пирогів, — комусь це може здатися кліше, але вони так собі уявляли ідеальне життя. Заснували свій шлюб на такому спільному баченні та досягли більшості, а може, й усіх своїх мрій.

На останній День святого Валентина чоловік подарував їй кулон із діамантом у формі серця та листівку, на якій було написано:

Кохана моя Елло,
жінко з тихою вдачею, щедрим серцем і янгольським терпінням.
Дякую, що приймаєш мене таким, який я є. Дякую, що ти моя дружина.

Твій Девід

Елла не говорила цього Девідові, але вона читала ту його листівку, наче некролог. «*Ось так про мене й напишуть, коли я помру*», — думала вона. А якщо писатимуть щиро, то, може, додадуть ще й таке:

«Елла, все життя якої крутилося навколо її чоловіка та дітей, не знала жодних методів виживання, що допомагали б їй самотійно долати життєві труднощі. Вона була не з тих, хто забуває про обережність. Навіть щоб купити каву нового бренду, їй потрібно було докласти великих зусиль».

Ось чому ніхто, навіть сама Елла, не міг пояснити, що відбувається, коли вона подала на розлучення восени 2008 року, двадцять років проживши у шлюбі.

Але на те була причина: любов. Вони мешкали не в одному місті. Навіть не на одному континенті. Їх не лише розділяли багато кілометрів, вони ще й були різні, як день і ніч. Їхні життя виявилися такі несхожі, що їм, здавалося, неможливо буде взагалі перебувати поряд, не кажучи вже про те, щоб закохатися. Але це сталося. І сталося швидко — так швидко, що Елла не встигла навіть усвідомити, що відбувається, і зробити щось із цим — якщо з любов'ю взагалі можна щось зробити.

Любов увірвалася в життя Елли так несподівано й раптово, ніби нізвідки у спокійний ставок її життя жбурнули камінь.

Елла

Нортгемптон, 17 травня 2008 року

Безтурботний пташиний спів лунав під вікном її кухні того свіжого весняного дня. Елла згодом стільки разів відтворювала цю сцену в уяві, що вона почала здаватися не частинкою минулого, а миттю, що досі триває десь у Всесвіті.

Ось вони сидять за столом, за пізнім суботнім сімейним обідом. Її чоловік накладає на тарілку смажені курячі ніжки — свою улюблену страву. Аві грає ножом і виделкою, ніби барабанными паличками, а його сестра-близнючка Орлі намагається порахувати, скільки чого вона може відкусити, щоб не порушити дієту — 650 калорій на день. Джаннетт, першокурсниця розташованого неподалік коледжу «Маунт-Голіок», здавалася повністю заглибленою у власні думки, намазуючи вершковий сир на чергову скибочку хліба.

Іще за столом сиділа тітонька Естер, що привезла їм свій знаменитий мармуровий кекс і залишилася на обід. На Еллу чекало багато роботи, але вона була ще не готова встати з-за столу. Останнім часом спільні сімейні трапези бували не так часто, і вона вбачала в них чудову нагоду для близького спілкування.

— Естер, Елла вам уже повідомила гарну новину? — запитав раптом Девід. — Вона знайшла чудову роботу.

Хоча Елла й здобула освіту за спеціальністю «англійська література» й любила художні книги, та після закінчення коледжу не надто багато працювала в цій галузі. Хіба редагувала невеличкі тексти для жіночих журналів, відвідувала кілька книжкових клубів та іноді писала книжкові огляди для кількох місцевих газет. Ось і все. Колись вона прагнула стати видатним літературним критиком, але потім просто змирилася з фактом, що її життя потекло іншим руслом і вона стала працюютою домашньою господинею з трьома дітьми та нескінченною хатньою роботою.

Не те щоб вона скаржилася. Мати, дружина, вигульщиця собаки та економка — вона була добряче зайнята. Їй не обов'язково на додаток до всього цього бути ще й годувальницею. Хоча ніхто з подруг-

феміністок із коледжу «Сміт» не схвалював її вибір, вона була задоволена життям безробітної мами і вдячна, що вони з чоловіком могли це собі дозволити. До того ж вона не забувала про свою пристрасть до книжок і все ще вважала себе невситимою читачкою.

Кілька років тому все почало змінюватися. Діти подорослішали й дали зрозуміти, що потребують її менше, ніж досі. Усвідомивши, що в неї стало забагато вільного часу, а проводити його нема з ким, Елла почала замислюватися над тим, щоб знайти роботу. Девід її підтримував, але, хоч вони й постійно говорили про це, ті можливості, що траплялися, її не надто цікавили. Коли ж їй таки щось припадало до смаку, потенційні роботодавці завжди шукали когось молодшого або більш досвідченого. Тож, боячись, що їй відмовлятимуть знову й знову, вона просто закрила цю тему.

І все ж у травні 2008 року всі перешкоди, що багато років заважали їй знайти роботу, несподівано зникли. За два тижні до свого сорокового дня народження вона стала співробітницею літературної агенції в Бостоні. Це місце для неї знайшов чоловік за допомогою котрогось зі своїх пацієнтів — або, можливо, котроїсь із коханок.

— Ой, та нічого цікавого, — квапливо пояснила Елла. — Я лише внутрішня рецензентка літературного агента, неповна зайнятість.

Але Девід, схоже, зтявся переконати Еллу, що вона недооцінює свою нову роботу.

— Ну ж бо, розкажи їм, що це відома агенція, — закликав він, підштовхуючи її, а коли вона не послухалася, палко сам обстоював власне твердження. — Це престижне місце, Естер. Бачили б ви інших асистентів! Дівчата й хлопці, вчорашні випускники найкращих коледжів. Елла єдина повернулася на роботу після того, як багато років була домашньою господинею. Ну хіба вона не особлива?

Елла замислилася, чи не відчуває глибоко в душі її чоловік провину за те, що перешкоджав її кар'єрі, або за те, що зраджує її, — це були єдині два пояснення його ентузіазму, які спали їй на думку.

Усе ще всміхаючись, Девід завершив:

— Ось що я називаю «хуцпа». Ми всі нею пишаємося.

— Вона — справжня винагорода. І завжди нею була, — сказала тітка Естер таким проникливим голосом, ніби Елла покинула цей стіл і назавжди пішла від них.

Усі вони залюблено подивилися на неї. Навіть Аві не бовкнув нічого цинічного, а Орлі, здавалося, бодай раз замислилася про щось, крім власної зовнішності. Елла намагалася змусити себе насолоджуватися цим моментом доброти, але її охопило надзвичайне виснаження, якого досі не відчувала. Вона потайки молилася, щоб хтось змінив тему.

Напевно, Джаннетт, її старша дочка, почула молитву, бо раптом мовила:

— У мене теж є хороші новини.

Усі обличчя повернулися до неї, сповнені цікавості.

— Ми зі Скоттом вирішили одружитися, — оголосила Джаннетт. — Ой, я знаю, що ви зараз скажете! Що ми ще не закінчили коледж і все таке, але ви маєте зрозуміти, що ми обоє відчуваємося готовими до наступного серйозного кроку.

За столом запала незатишна тиша, і все тепло, що огортало їх хвилину тому, випарувалося. Орлі та Аві байдуже презирнулися, а тітка Естер застигла, стискаючи рукою склянку яблучного соку. Девід відклав виделку, ніби в нього зник апетит, і, примружившись, подивився на Джаннетт своїми світло-карими очима з глибокими зморшками в кутках, що з'являються в людей, які часто усміхаються. Однак зараз він не усміхався. Губи зморщилися, ніби щойно ковтнув оцту.

— Ну круто! Я очікувала, що ви за мене порадієте, а натомість отримую отакий холод, — жалібно протягла Джаннетт.

— Ти щойно повідомила, що збираєшся заміж, — зауважив Девід так, ніби Джаннетт сама не знала, що сказала, і їй потрібно про це нагадати.

— Тату, я знаю, що це ніби ранувато, але днями Скотт зробив мені пропозицію, і я вже відповіла «так».

— Але чому? — запитала Елла.

З того, як Джаннетт на неї зиркнула, Елла зрозуміла, що це було зовсім не те питання, на яке очікувала дочка. Краще б її запитали «Коли?» або «Як?». Такі варіанти означали б, що вона може починати обирати весільну сукню. Питання «Чому?» — це була геть інша справа, і застало воно її зненацька.

— Мабуть, тому, що я його люблю, — відповіла Джаннетт трохи поблажливо.

— Люба, я маю на увазі, чому так поспішати? — наполегливо допитувалася Елла. — Ти вагітна, чи що?

Тітка Естер совалася в кріслі, на її застиглому обличчі було добре видно тугу. Вона витягла з кишені таблетку антациду й почала її жувати.

— Я стану дядечком, — гикнув Аві.

Елла взяла Джаннетт за руку і ніжно стисла.

— Ти завжди можеш розповісти нам усю правду. Ти ж це знаєш, так? Ми будемо поряд із тобою, незважаючи ні на що.

— Мамо, будь ласка, припини, — огризнулася Джаннетт, висмикнувши руку. — Нічого я не вагітна. Мені аж ніяково.

— Я просто намагалася допомогти, — відповіла Елла спокійно. Спокій — це був той стан, якого їй останнім часом досягти було все складніше.

— Тобто образити мене. Очевидно, по-твоєму, єдина причина, з якої ми зі Скоттом можемо одружитися, — це якщо я залетіла! Тобі не спадало на думку, що я, можливо, ну от можливо, хочу вийти заміж за цього хлопця, тому що я його *люблю*? Ми *вже аж* вісім місяців зустрічаємося.

Це викликало в Елли короткий смішок.

— О, так, ніби за вісім місяців можна зрозуміти характер чоловіка! Ми з твоїм батьком одружені майже двадцять років, і навіть *ми* не можемо стверджувати, що знаємо одне про одного все. Вісім місяців — це ніщо для взаємин!

— Богові знадобилося лише шість днів, щоб створити цілий Всесвіт, — зазначив з усмішкою Аві, але холодні погляди всіх за столом змусили його замовкнути.

Відчуваючи, що напруга зростає, Девід, не відводячи очей від старшої дочки, із замислено нахмуреними бровами промовив:

— Люба, твоя мама намагається сказати, що зустрічатися — це одне, а одружитися — зовсім інше.

— Але, тату, невже ти думаєш, що ми все життя будемо зустрічатися? — запитала Джаннетт.

Глибоко вдихнувши, Елла мовила:

— Якщо відверто, ми очікували, що ти знайдеш когось кращого. Ти занадто молода для серйозних стосунків.

— Знаєш, що я думаю, мамо? — сказала Джаннетт таким байдужим голосом, що його важко було впізнати. — Я думаю, що ти в мені бачиш відображення своїх власних страхів. Але те, що ти народила такою молодою, в моєму віці, не означає, що я скою таку саму помилку.

Елла яскраво почервоніла, ніби її вдарили по обличчю. Вона витягла з глибин пам'яті важку вагітність, яка закінчилася передчасним народженням Джаннетт. Коли донька була немовлям, а потім малою дитиною, на неї витрачалися всі сили Елли. Саме тому вона чекала шість років, перш ніж знову завагітніти.

— Любенька, ми були раді за тебе, коли ви зі Скоттом почали зустрічатися, — обережно промовив Девід, пробуючи зайти з іншого боку. — Він хороший хлопець. Але хто знає, як ви почуватиметеся, коли закінчите навчання? Тоді все може бути зовсім інакше.

Джаннетт злегка кивнула, вдаючи, ніби згодна з ним. Потім запитала:

— Це тому, що Скотт не єврей?

Девід закотив очі, ніби не вірячи в те, що почув. Він завжди пишався тим, який він відкритий до всіх культур батько, що уникає в своєму будинку будь-яких негативних зауважень щодо раси, релігії чи статі.

Але Джаннетт здавалася невблаганною. Повернувшись до матері, вона запитала:

— Ти можеш, дивлячись мені в очі, сказати, що в тебе були б усі ті самі заперечення, якби Скотт був молодим євреєм на ім'я Аарон?

Голос Джаннетт був сповнений гіркоти й сарказму, і Елла побоювалася, що в душі дочки їх іще більше.

— Любенька, я буду з тобою цілком чесна, хоч тобі це може й не сподобатись. Я знаю, як це чудово — бути молодим і закоханим. Повір, справді знаю. Але вийти заміж за когось із іншим походженням — це велика лотерея. І ми як твої батьки хочемо простежити, щоб ти все зробила правильно.

— А звідки ви знаєте, що ваше «правильно» буде правильним для мене?

Це питання трохи спантеличило Еллу. Вона зітхнула й потерла лоба, ніби в неї от-от могла початися мігрень.

— Я його кохаю, мамо. Це для тебе щось означає? Пригадуєш таке слово, чула його десь? Він змушує моє серце битися швидше. Я не можу жити без нього.

Елла почула власне гигикання. Вона не хотіла висміювати почуття дочки, але, мабуть, прозвучало це саме так. Жінка сама не могла зрозуміти, чому відчувається так знервовано. Вони вже сварилися з Джаннетт сотні разів, але сьогодні здавалося, ніби вона сперечається з чимось іншим, з чимось більшим.

— Мамо, ти ніколи не була закохана? — відповіла Джаннетт із легкою зневагою.

— Ой, та відчепись уже від мене! Досить літати у мріях, повернися до реальності, гаразд? Ти така... — Елла визирнула у вікно, намагаючись знайти достатньо драматичне слово, доки воно, зрештою, не спало їй на думку: — Романтична!

— Що поганого в тому, щоб бути романтичною? — ображено перепитала Джаннетт.

«А справді, що поганого в тому, щоб бути романтичною?» — замислилася Елла. Відколи це романтика так її дратує? Не здатна відповісти на запитання, що пульсували в її думках, вона провадила далі:

— Та годі вже, люба. В якому столітті ти живеш? Просто збagni це: жінки не виходять заміж за чоловіків, у яких закохані. Коли настає час, вони обирають хлопця, який буде хорошим батьком і надійним чоловіком. Любов — це лише солодке почуття, яке, з'явившись, неодмінно швидко зникає.

Договоривши це, Елла обернулася до свого чоловіка. Девід стиснув перед собою руки, повільно, ніби у воді, й дивився на неї так, ніби ніколи досі її не бачив.

— Я знаю, чому ти це робиш, — мовила Джаннетт. — Ти заздриш моєму щастю та моїй молодості. Хочеш зробити з мене нещасну домашню господиню. Прагнеш, щоб я стала тобою, мамо.

У Елли з'явилося дивне відчуття, ніби в неї в животі щось опустилося, ніби там застряг велетенський камінь. Вона — нещасна домашня господиня? Немолода мама в пастці невдалого шлюбу? Такою її бачать діти? І чоловік теж? А друзі та сусіди? Раптом їй здалося, що всі навколо потайки жаліють її, і ця підозра була такою болючою, що вона аж захлинулася.

— Тобі слід попросити в мами вибачення, — сказав Девід, обернувшись до Джаннетт із нахмуреним обличчям.

— Усе гаразд. Я не очікую вибачень, — пригнічено озвалась Елла.

Джаннетт ніби жартома загрозово зиркнула на матір. А тоді відсунула стілець, кинула серветку і вийшла з кухні. За хвилину Орлі та Аві мовчки зробили те ж саме, чи то виявляючи незвичну солідарність зі старшою сестрою, чи тому, що їм набридли ці дорослі розмови. Далі пішла й тітка Естер, бурмочучи якесь погане виправдання та запекло жуючи останню таблетку антациду.

Девід із Еллою залишилися за столом, і між ними в повітрі зависла страшена ніяковість. Еллі було боляче через цю порожнечу, що жодним чином не пов'язана з Джаннетт або ще з кимось із їхніх дітей, — і вони обоє про це чудово знали.

Девід схопив виделку, яку перед тим відклав убік, і деякий час оглядав її.

— То я правильно зрозумів, що ти вийшла заміж не за чоловіка, якого кохала?

— Ой, благаю тебе. Я не це мала на увазі.

— То що ж ти мала на увазі? — запитав Девід, усе ще звертаючись до виделки. — Мені здавалося, що ти мене кохала, коли ми одружилися.

— Я тебе кохала, — мовила Елла, але не змогла стриматись і додала: — Тоді.

— То коли ти мене розлюбила? — байдуже поцікавився Девід.

Елла ошелешено подивилася на чоловіка, так наче вона ніколи досі не бачила власного відображення, а тепер піднесла дзеркало до обличчя. Чи розлюбила вона його? Вона ще ніколи не ставила собі такого питання. Хотіла відповісти, але їй забракувало не так сили, як слів. У глибині душі вона знала, що їм самим про себе слід турбуватися, а не про своїх дітей. Але натомість вони робили те, що їм обом вдавалося найкраще: дозволяли дням минати, віддавалися рутині, дивились, як час неминуче біжить повз.

Вона почала плакати, не в змозі стримати безупинний смуток, — ба навіть не помітила, як він став частиною неї самої. Девід відвернувся зі сповненим болем обличчям. Вони обоє знали, що він ненавидить бачити її сльози, так само як вона ненавидить плакати перед ним. На щастя, саме в цю мить задзвонив телефон, врятувавши їх.

Девід узяв слухавку.

— Добрий день... так, вона тут. Зачекайте, будь ласка.

Елла зібралася з силами й відповіла, намагаючись говорити веселим голосом:

— Так, це Елла.

— Вітаю, це Мішель. Вибачте, що турбую вас у вихідні, — почула вона голос молодої жінки. — Але Стів учора хотів, щоб я дізналася, як у вас справи, і я просто забула. Ви вже почали роботу з рукописом?

— Ой. — Елла зітхнула, аж тепер пригадавши про роботу, що чекала на неї.

Її перше завдання від літературної агенції — прочитати роман невідомого європейського автора. А потім вона мала написати на нього об'ємну рецензію.

— Скажіть, щоб він не хвилювався. Я вже почала читати, — збрехала Елла. Амбітна та наполеглива Мішель точно була не з тих людей, яких варто розчаровувати першим своїм завданням.

— О, чудово! І як воно?

Елла замовкла, спантеличена, не знаючи, що сказати. Їй нічогісінько не відомо було про той рукопис, крім того, що це був історичний роман, присвячений життю поета-містика Румі, котрого, як вона дізналася, називали «Шекспіром мусульманського світу».

— О, дуже... містично, — гикнула Елла, сподіваючись відбутися жартом.

Але Мішель була налаштована по-діловому.

— Так, — сухо сказала вона. — Послухайте, я думаю, що вам слід за нього взятися. Для написання рецензії на такий роман може знадобитися більше часу, ніж ви очікуєте...

Голос Мішель стихився, й зі слухавки долинуло віддалене бурмотіння. Елла уявила, як вона балансує між кількома справами водночас — перевіряє пошту, читає рецензію на одного зі своїх авторів, відкушує бутерброд із салатом і тунцем, фарбує нігті — і все це під час телефонної розмови.

— Ви ще тут? — запитала Мішель за хвилину.

— Тут.

— Добре. Послухайте, тут якийсь божевілля коїться. Мені треба бігти. Пам'ятайте лише, що дедлайн за три тижні.

— Я розумію, — різко сказала Елла, намагаючись, щоб її голос звучав якомога впевненіше. — І вкладуся в термін.

Правда полягала в тому, що Елла взагалі не знала, чи хоче оцінювати цей рукопис. Спочатку вона була напрочуд завзятою і впевненою в собі. Її захоплювала думка про те, щоб першою прочитати неопублікований роман невідомого автора й відіграти хоч і невеличку, але роль у його долі. Але тепер Елла не була впевнена, чи зможе зосередитися на такій неістотній для її життя темі, як суфізм, і такому далекому часі, як тринадцяте століття.

Напевно, Мішель відчула її невпевненість.

— У вас якісь проблеми? — запитала вона. Не отримавши відповіді, заговорила наполегливіше. — Послухайте, ви можете мені довіритися.

Трохи помовчавши, Елла вирішила сказати правду.

— Просто я не впевнена, що я зараз у такому настрої, щоб зосередитися на історичному романі. Тобто мене цікавить Румі і все таке, але все ж ця тема мені чужа. Можливо, ви могли б дати мені інший роман — знаєте, щось таке, більш пов'язане зі мною.

— Це такий викривлений підхід, — відповіла Мішель. — Ви думаєте, що зможете краще працювати з книжками, про які щось знаєте? Зовсім ні! Ви ж не можете готувати до друку лише романи, дія яких відбувається в Массачусетсі, просто тому, що ви живете в цьому штаті, правда ж?

— Я не це мала на увазі... — сказала Елла й одразу ж усвідомила, що вже забагато сьогодні вимовляла це речення. Вона зиркнула на чоловіка, намагаючись зрозуміти, чи він теж це помітив, але вираз обличчя Девіда було важко розтлумачити.

— Нам найчастіше доводиться читати книжки, жодним чином не пов'язані з нашим життям. Це частина нашої роботи. Я саме цього тижня закінчила роботу з книгою іранки, яка раніше працювала в борделі в Тегерані і мусила втікати з країни. То невже я мала сказати їй, щоб вона надіслала свій рукопис до іранської агенції?

— Ні, звісно ні, — пробурмотіла Елла, почувуючись винною дурепою.

— Хіба знайомство людей із далекими країнами та культурами — це не одна з переваг гарної літератури?

— Так, звісно. Послухайте, забудьте, що я сказала. Рецензія буде на вашому столі ще до дедлайну, — визнала Елла свою поразку, ненавидячи Мішель за те, що та розмовляла з нею, як із дурепою, і себе за те, що таке їй дозволила.

— Чудово, мені подобається ваш настрій, — підсумувала Мішель своїм мелодійним голосом. — Не зрозумійте мене неправильно, але, гадаю, вам варто пам'ятати, що десятки людей хотіли б отримати вашу роботу. І більшість із них майже вдвічі за вас молодші. Це має вас мотивувати.

Елла поклала слухавку й завважила, що Девід дивиться на неї з похмурим і напруженим обличчям. Він, здавалося, чекав, коли вони продовжать звідти, де зупинилися. Але їй більше не хотілося товкти воду в ступі про майбутнє їхньої дочки — ніби саме цим вони перш за все переймалися.

Згодом того ж дня вона була сама на веранді, сиділа у своєму улюбленому кріслі-гойдалці, милуючись оранжево-червоним нортгемптонським заходом сонця. Небо здавалося таким близьким і відкритим, наче до нього можна було доторкнутися. Її думки завмерли, ніби мозок утомився від усього цього шуму. Платежі за кредитною картою, нездорове харчування Орлі, низькі оцінки Аві, тітка Естер зі своїми ніякими кексами, все гірше здоров'я її собаки Спіріта, шлюбні плани Джаннетт, інтрижки чоловіка, відсутність кохання в її житті... Одне за одним вона замикала це все у маленькі ментальні скриньки.

Ось у такому настрої Елла дістала рукопис із упаковки і погойдала його на руці, ніби зважуючи. Назва роману була написана на обкладинці синім чорнилом: «Солодке блюзнірство».

Еллі сказали, що ніхто майже нічого не знає про автора — якогось А. З. Захару, що живе в Голландії. Його рукопис надійшов до літературної агенції з Амстердама із листівкою всередині конверта. На її лицьовій стороні було зображення поля тюльпанів — сліпучо рожевих, жовтих і фіолетових, а на зворотному боці — записка витонченим почерком:

Шановний пане/пані!

Вітання з Амстердама. Історія, яку я вам надсилаю, розгортається у тринадцятому столітті в Коньї, в Анатолії. Але я щиро вірю, що вона актуальна для всіх країн, культур та століть.

Сподіваюся, що у вас знайдеться час прочитати «СОЛОДКЕ БЛЮЗНІРСТВО», історичний містичний роман про дивовижний зв'язок між Румі, найкращим поетом і найшанованішим духовним лідером в історії ісламу, і Шамсом Тебрізі, невідомим дервішем, життя якого було сповнене скандалів та сюрпризів.

Нехай любов завжди буде з вами, а ви — завжди оточені любов'ю.

А. З. Захара

Елла відчула, що саме ця листівка привернула інтерес літературного агента. Але Стів був не з тих людей, які мають час читати твори письменників-початківців. Тож він передав пакунок своїй асистентці Мішель, а та — своїй новій асистентці. Ось як «Солодке блюзнірство» опинилося в Елли.

Вона навіть не підозрювала, що це — не просто собі книжка, а *та* книжка, яка змінить її життя. І доки Елла читатиме — її власне життя буде переписане.

Елла розгорнула першу сторінку. Там була ремарка про автора.

А. З. Захара живе в Амстердамі зі своїми книжками, котами та черепахами, коли не подорожує по світу. «Солодке блюзнірство» — його перший роман і, найімовірніше, останній. Він не планує ставати романістом і написав цю книжку виключно через власне захоплення та любов до видатного філософа, містика й поета Румі та його любого сонця Шамса Тебрізі.

Її погляд ковзнув униз по сторінці. І там Елла прочитала те, що здалося їй напрочуд знайомим:

Бо, незважаючи на те, що кажуть деякі люди, любов — це не лише солодке почуття, яке, з'явившись, неодмінно швидко зникає.

У неї аж щелепа відпала, коли вона усвідомила, що це — точне заперечення слів, які вона сьогодні сказала своїй доньці на кухні. Якусь мить жінка стояла, завмерши, й здригалася від думки, що якісь таємничі сили у Всесвіті, чи цей письменник, ким би він там не був, шпигують за нею. Можливо, він написав цю книжку, знаючи заздалегідь, яка людина читатиме її першою.

Цей письменник уявляв саме її як свого читача. Сама не розуміючи чому, Елла вважала цю думку водночас тривожною і захопливою.

Багато в чому двадцять перше століття не надто вже й відрізняється від тринадцятого. Обидва вони залишаться в історії як часи безпрецедентних релігійних зіткнень, культурних непорозумінь та загального почуття невпевненості й страху перед Іншим. У такі часи потреба в любові стає більшою, ніж будь-коли.

Раптом вітер дмухнув у її бік, прохолодний і сильний, розкидаючи листя на ганку. Прекрасне сонце спустилося за обрій, і повітря здавалося тепер тьмяним і безрадіним.

Бо любов — це сама суть і мета життя. Як нагадує нам Румі, вона вражає всіх, також і тих, хто цурається любові, — навіть тих, хто вважає слово «романтичний» осудливим.

Елла була така ошелешена, ніби прочитала: «Любов вражає всіх, навіть домашню господиню середнього віку з Нортгемптона на ім'я Елла Рубінштейн».

Нутром вона чула, що треба відкласти рукопис, зайти до будинку, зателефонувати Мішель і сказати, що вона не може написати рецензію на цей роман. Натомість Елла глибоко зітхнула, перегорнула сторінку й почала читати.

Солодке блюзнірство

Роман

А. З. ЗАХАРА

Містики-суфії стверджують, що таємниця Корану криється
у сурі Аль-Фатіха.

А таємниця Аль-Фатіхи криється в
Бісміллахі-р-рахмані-р-рахім.

А сутністю Бісмілли є літера «ба»,
і під цією літерою є крапка...

Крапка під «Б» втілює увесь
Всесвіт..

ب

«Маснаві» починається з «Б»,
як і кожен розділ цього роману...

Передмова

Бурхливим періодом стало в Анатолії тринадцяте століття, сповнене релігійних зіткнень, політичних чвар та нескінченної боротьби за владу. На заході хрестоносці, прямуючи до Єрусалиму, окупували і розграбували Константинополь, що призвело до розпаду Візантійської імперії. На Сході дисципліновані монгольські армії швидко множилися під головуванням військового генія Чингісхана. А між ними різні турецькі племена билися між собою, тим часом як візантійці намагалися повернути свою втрачену землю, багатство та владу. Це був час страшеного хаосу, коли християни воювали з християнами, християни з мусульманами та мусульмани з мусульманами. Скрізь, куди не поткнися, панували ворожнеча й туга, а також великий страх того, що буде далі.

Серед цього хаосу жив видатний ісламський учений, відомий як Джалаледдін Румі. Багато хто називав його «Мавлана» — «Наш учитель», він мав тисячі учнів і шанувальників у своїй країні та за її межами і вважався світочем усіх мусульман.

У 1244 році Румі познайомився з Шамсом — мандрівним дервішем, відомим нетиповими вчинками та відверто єретичними поглядами. Ця зустріч змінила життя їх обох. А також поклала початок міцній, винятковій дружбі, яку суфії вже багато століть порівнюють зі злиттям двох океанів. Після знайомства з цим винятковим товаришем Румі перетворився із звичайного клерикала на відданого містика, пристрасного поета, поборника любові та творця трансого танцю — кружляння дервішів, — який наважився забути загальноприйняті правила. У часи відчайдушної фанатичної ворожнечі він виступав за всебічну духовність і відчиняв свої двері людям найрізноманітнішого походження. Замість зовнішньо орієнтованого джихаду, що визначався як «війна проти невірних» і якому в ті часи віддавалися багато людей, так само як і в наш час, — Румі виступав за внутрішньо орієнтований джихад, мета якого полягала в тому, щоб боротися з власним *его*, *нафсом*, — і, зрештою, взяти над ним гору.

Однак не всі люди визнавали ці ідеї, так само як не всі відкривають своє серце для любові. Потужний духовний зв'язок між Шамсом і Румі став об'єктом чуток, наклепів та нападів. Їх неправильно розуміли, їм

зздрили, їх очорнили, і, врешті-решт, їх зрадили найближчі люди. За три роки після зустрічі вони трагічно розлучилися.

Але на цьому історія не закінчилася.

Насправді кінець узагалі не настав. Майже вісімсот років по тому духи Шамса і Румі, живі й донині, кружляють десь серед нас...

Убивця

Александрія, листопад 1252 року

Бездиханний, лежить він у темній колодязній воді. І все ж його очі дивляться на мене, куди б я не пішов, яскраві й величні, як дві темні зірки, що зловісно світять із неба над головою. Я поїхав до Александрії, сподіваючись, що якщо опинюся досить далеко, то зможу позбутися цього пронизливого спогаду і заглушити стогін, що лунав у моїх думках, той його останній крик перед тим, як від обличчя відхлинула кров, очі повилазили, а горло зімкнулося у незавершеному подиху. Прощання зарізаної людини. Виття вовка, що втрапив у пастку.

Якщо когось уб'єш, то щось від цієї людини передається тобі — зітхання, запах чи жест. Я називаю це «прокляттям жертви». Це чіпляється до твого тіла, просочується у шкіру, аж до серця, і продовжує жити всередині тебе. Люди, які бачать мене на вулиці, не можуть цього знати, але я ношу з собою сліди усіх, кого вбив. Ношу їх на шиї, як невидимі намиста, відчуваючи на тілі їхню присутність, що важко тисне на мене. Хоча це й неприємно, але я звик жити з цим тягарем і прийняв його як частину своєї роботи. Мені відомо, що відтоді, як Каїн убив Авеля, кожна жертва дихає через свого убивцю. Це мені не заважає. Більше не заважає. Але чому мене так страшенно приголомшив цей останній випадок?

Цього разу все було інакше від самого початку. Згадаймо, наприклад, як я знайшов цю роботу. Чи правильніше буде сказати — як робота мене знайшла? На початку весни 1248 року я працював на господиню борделю в Коньї — гермафродитку, відому лютою вдачею. Мої обов'язки полягали в тому, щоб допомагати їй керувати повіями і відганяти клієнтів, що погано поводитися.

Добре пам'ятаю той день. Я вистежував блудницю, яка втекла з борделю, щоб знайти Бога. То була прекрасна юна дівчина, і це певною мірою розбивало мені серце, бо, наздогнавши її, я збирався так зіпсувати їй обличчя, щоб жоден чоловік на неї більш ніколи не поглянув. І вже майже спіймав ту дурепу, коли побачив на своєму

порозі таємничого листа. Грамоти я не знаю, тож відніс його до медресе і заплатив одному зі студентів, щоб той мені його прочитав.

Це виявився анонімний лист, підписаний «кількома справжніми вірянами».

«Ми дізналися з надійного джерела, звідки ви прийшли і ким були насправді, — мовилося в листі. — Колишній Ассасин! Ми також знаємо, що після смерті Гасана ібн Саббаха та ув'язнення ваших керівників порядок уже не той, який був раніше. Ви приїхали в Конью, щоб уникнути переслідувань, і відтоді переховуєтеся».

У листі йшлося про те, що мої послуги терміново потрібні у надважливій справі. Запевняли, що оплата буде задовільною. Якщо мене це цікавить, я мав з'явитися у відомому шинку того ж вечора після настання темряви. Там мені треба було сісти за найближчий до вікна стіл спиною до дверей, опустивши голову і втупивши очі в підлогу. Незабаром до мене підійдуть особа або особи, що запропонують мені роботу. Вони збиралися надати мені всю необхідну інформацію. Ані коли вони підійдуть, ані коли відійдуть, ані в жоден момент нашої розмови я не повинен піднімати голову, щоб подивитися на їхні обличчя.

Це був дивний лист. Втім, я звик до примх клієнтів. Упродовж багатьох років мене наймали всілякі люди, і більшість із них хотіла зберегти своє ім'я в таємниці. З досвіду я знаю: зазвичай що дужче прагне клієнт приховати свою особу, то ближчим він виявляється до своєї жертви, — але це не моя справа. Моє завдання — вбити. Не цікавлячись причинами такого замовлення. Відтоді як покинув Аламут кілька років тому, я сам для себе обрав таке життя.

Зрештою, я нечасто ставлю запитання. Навіщо мені це? У більшості моїх знайомих є принаймні одна людина, якої вони хотіли б здихатися. І те, що вони нічого з цим не роблять, не означає, що вони здатні опиратися бажанню вбити. Насправді кожен може колись убити. Люди цього не розуміють, доки це не трапиться з ними. Вони вважають себе не здатними на вбивство. Але все вирішує випадок. Іноді навіть одного жесту достатньо, щоб розпалити їхню вдачу. Навмисне непорозуміння, сварка через дрібницю або просто хтось опинився не в тому місці не в той час — усе це може викликати прагнення нищити у зазвичай хороших і порядних людей. Будь-хто може вбити. Але не кожен здатен холоднокровно вбити незнайомця. Саме тут на сцену виходжу я.

Я робив брудну роботу за інших. Навіть Бог визнав, що такі, як я, потрібні, у Своему святому порядку, коли призначив Азраїла Архангелом Смерті, що обриває життя. Таким чином люди бояться, проклинають і ненавидять ангела, а тим часом Його руки залишаються чистими, а Його ім'я — незаплямованим. Це нечесно щодо того ангела. Втім цей світ не надто славиться справедливістю, еге ж?

Коли стемніло, я пішов до шинку. Стіл біля вікна був уже зайнятий чоловіком зі вкритим шрамами обличчям, який, здавалося, глибоко спав. Мені спало на думку розбудити його й попросити пересісти, але з п'яними ніколи не знаєш, як вони відреагують, а мені потрібно було бути обережним, щоб не привертати до себе зайвої уваги. Тож я сів за найближчий вільний стіл обличчям до вікна.

Незабаром з'явилися двоє чоловіків. Вони сіли по обидва боки від мене, не показуючи своїх облич. Однак мені не потрібно було дивитися на них, щоб зрозуміти, що вони молоді й геть не готові до цього кроку, який збиралися зробити.

— Нам вас дуже рекомендували, — сказав один із них, голос його був не так обережний, як тривожний. — Сказали, що ви найкращий.

Він дуже кумедно це сказав, але я стримав усмішку. Помітив, що вони мене бояться, і це було добре. Якщо будуть достатньо налякані, то не наважаться зробити мені нічого поганого.

Тому я сказав:

— Так, я найкращий. Тому мене й називають Шакалоголовим. Я ніколи не підводжу своїх клієнтів, яким би складним не було завдання.

— Це добре, — зітхнув він. — Бо це може бути нелегке завдання.

Тоді заговорив інший хлопець.

— Бачте, є такий чоловік, що нажив забагато ворогів. Відтоді як прийшов у це місто, він не приносить нічого, крім проблем. Ми його кілька разів попереджали, але він на нас не зважає. Навпаки, стає ще більш норавливим. Він просто не залишив нам вибору.

Завжди одне й те саме. Щоразу клієнти намагаються щось пояснити, перш ніж ми з ними домовимося, ніби моє схвалення якимось чином пом'якшить те, що вони намірилися зробити.

— Я розумію, про що ви. Скажіть, хто цей чоловік? — запитав я.

Вони, здавалося, не хотіли називати ім'я і дали натомість розпливчастий опис.

— Він єретик, який не має нічого спільного з ісламом. Некерований, повний святотатства та блюзнірства. Вільнодумний дервіш.

Щойно я почув це останнє слово, моїми руками пробігли мурашки страху. Думки шалено закружляли. Я вбивав дуже різних людей, молодих і старих, чоловіків і жінок, але дервіша, віруючої людини, серед них не було. У мене були свої забобони, і я не хотів накликати на себе гнів Божий, бо, незважаючи ні на що, вірю в Бога.

— Боюся, що доведеться відмовитися. Я не хочу вбивати дервіша. Знайдіть когось іншого.

З цими словами я встав, щоб піти. Але один із чоловіків схопив мене за руку і попросив:

— Зачекайте, будь ласка. Ваша оплата буде відповідною до ваших зусиль. Яку б ціну ви не призначили, ми готові її подвоїти.

— А потроїти? — спитав я, впевнений, що вони не зможуть зібрати таку суму.

Але, на мій подив, трохи провагавшись, обидва погодилися. Я знову сів, сповнений тривоги. За ці гроші я зможу нарешті дозволити собі заплатити посаг за наречену, одружитися й припинити зводити кінці з кінцями. Дервіша чи ні — за таку суму варто було вбити будь-кого.

Звідки в ту мить мені було знати, що роблю найбільшу помилку в житті й шкодуватиму про це до останнього свого дня? Звідки я міг знати, що вбити дервіша виявиться так важко і, навіть коли він буде вже мертвий, його гострий, як ніж, погляд переслідуватиме мене всюди?

Минуло чотири роки відтоді, як я зарівав його в тому дворі, кинув тіло в колодязь і чекав на плюскіт води, який так і не пролунав. Ані звуку. Ніби замість того, щоб упасти у воду, він злетів до неба. Я досі не сплю без жахливих снів, а коли дивлюся на воду, будь-яку воду, більше ніж кілька секунд, все моє тіло охоплює крижаний жах, аж до блювоти.

Шамс

Шинок поблизу Самарканда, березень 1242 року

Без упину мерехтіли перед очима воскові свічки над потрісканим дерев'яним столом. Видіння, що захопило мене того вечора, було особливо яскравим.

Великий будинок із внутрішнім двориком, повним жовтих троянд, а серед двору — колодязь із найпрохолоднішою водою у світі. Спокійна ніч наприкінці осені, на небі — повний місяць. Десь удалині чути крики нічних тварин. Відтак із будинку вийшов чоловік середніх років з добрим обличчям, широкими плечима та глибоко посадженими карими очима. Обличчя в нього було стривожене, а очі — надзвичайно сумні.

— Шамсе, Шамсе, де ти? — гукав він на всі боки.

Подув сильний вітер, і місяць сховався за хмару, ніби не хотів бачити те, що мало статися. Сиви перестали кричати, кажани припинили махати крилами, і навіть вогонь у каміні всередині будинку не тріскотів. Світ охопила цілковита тиша.

Чоловік повільно підійшов до колодязя, нахилився й поглянув униз.

— Шамсе, найдорожчий мій, — прошепотів він. — Ти там?

Я відкрив рота, щоб відповісти, але жодного звуку не злетіло з моїх вуст.

Чоловік схилився ще нижче і знову зазирнув у колодязь. Спочатку він не бачив нічого, крім темної води. Але потім глибоко на дні розгледів мою руку, що безцільно лежала на хвилястій воді, наче хиткий пліт після сильної бурі. Далі він упізнав очі — два блискучі чорні камінці, втуплені в повний місяць, що саме впливав із-за густих темних хмар. Мої очі були прикуті до місяця, ніби чекали від неба пояснень щодо мого вбивства.

Чоловік упав на коліна, він плакав і бив себе в груди.

— Його вбили! Вбили мого Шамса! — кричав він.

Саме в цю мить із-за куща вискочила тінь і потайки швидко перестрибнула через огорожу саду, як дикий кіт. Але чоловік не помітив убивцю. Охоплений нищівним болем, він кричав і кричав,

доки голос його не розбився, наче скло, і засипав ніч крихітними колючими осколками.

— Гей ти! Перестань кричати, як маніяк.

— ...

— Припини цей жахливий галас, інакше я тебе звідси виставлю!

— ...

— Кажу: стули пельку! Ти мене чуєш? Пельку стули!

Ці слова вигукував чоловічий голос, загрозливо близько. Я вдавав, що не чую його, бо хотів іще хоч трохи пробути в своєму видінні. Прагнув дізнатися більше про свою смерть. А ще волів побачити того чоловіка зі страшенно сумними очима. Хто то був? Як він був зі мною пов'язаний і чому з таким відчаєм шукав мене осінньої ночі?

Але я не встиг більш нічого побачити: хтось із іншого виміру схопив мене за руку і так труснув, що я відчув, як у роті клацнули зуби. І це висмикнуло мене назад у цей світ.

Повільно, неохоче я розплющив очі й побачив людину, що стояла поруч зі мною. Це був високий огрядний чоловік із сивою бородою та густими вусами, підкрученими й загостреними на кінчиках. Я впізнав його: шинкар. Майже одразу ж мені відкрилися два факти про нього: він звик залякувати людей грубими словами та абсолютною жорстокістю. І саме зараз він був розлючений.

— Що вам потрібно? — запитав я. — Чому ви мене тягнете за руку?

— Що мені потрібно? — гаркнув шинкар і гнівно зиркнув на мене. — Мені потрібно, щоб ти перестав кричати, ось що мені потрібно для початку. Ти мені відвідувачів розлякуєш.

— Справді? Я кричав? — пробурмотів я, коли вдалося випручатися від нього.

— Зуб даю, кричав! Волав, як ведмідь, якому скабка в лапу встромилася. Що з тобою сталося? Задрімав під час вечері? Либонь, тобі кошмар наснився чи щось таке.

Я знав, що це єдине слушне пояснення, і якщо я з ним погоджуся, то шинкар буде задоволений і дасть мені спокій. Проте я не хотів брехати.

— Ні, брате, я не спав, і жахи мені не снилися, — відповів я. — Власне, мені ніколи нічого не сниться.

— Як же тоді пояснити той твій лемент? — поцікавився шинкар.

— У мене було видіння. Це дещо інше.

Чоловік спантеличено зиркнув на мене, трохи посмоктав кінчики вусів. І нарешті сказав:

— Ви, дервіші, божевільні, як щури в коморі. Особливо такі як ти, ті, що блукають. Увесь день голодуєте, молитесь і ходите під палючим сонцем. Не дивно, що в тебе галюцинації, — бо вже мізки спеклися!

Я усміхнувся. Він міг мати рацію. Кажуть, тонка межа пролягає між тим, щоб утратити себе в Бозі та втратити розум.

Саме в цю мить з'явилися двійко хлопчиків-служок, в чотири руки несучи величезну тацю, повну тарілок: щойно засмажена на грилі козлятина, сушена солоня риба, баранина зі спеціями, пшеничні коржі, нут із фрикадельками та суп із сочевиці з курдючним салом. Вони обходили приміщення, роздаючи ці страви, що наповнювали повітря запахами цибулі, часнику та спецій. Коли зупинилися біля мене, я взяв собі миску паруючого супу та трохи темного хліба.

— У тебе є гроші, щоб за це заплатити? — трохи поблажливо спитав шинкар.

— Ні, немає, — зізнався я. — Але дозволь запропонувати тобі угоду. В обмін на їжу та кімнату я можу розтлумачити твої сни.

На це він насмішковано відповів:

— Ти щойно сказав, що тобі ніколи нічого не сниться.

— Це правда. Я тлумач снів, який сам ніколи снів не бачить.

— Слід би мені тебе звідси виставити. Як я вже сказав, ви, дервіші, — божевільні, — шинкар ніби випльовував ці слова. — Ось тобі моя порада: я не знаю, скільки тобі років, але впевнений, що ти вже достатньо помолився за обидва світи. Знайди гарненьку жінку й оселися з нею. Народить дітей. Це допоможе твердіше стати на ноги. Який сенс блукати світом, коли скрізь однакове горе? Повір мені. Нічого нового ніде немає. У мене є відвідувачі з найдальших куточків світу. І коли вони трохи вип'ють, я чую від усіх одні й ті самі історії. Люди скрізь однакові. Однакова їжа, однакова вода, однакове лайно.

— Я не шукаю чогось іншого. Я шукаю Бога, — мовив я. — Мої пошуки — це пошуки Бога.

— Тоді ти не там Його шукаєш, — відповів шинкар, і його голос раптом напружився. — Бог покинув це місце! І ми не знаємо, коли Він повернеться.

Коли я це почув, серце шалено закалатало в грудях.

— Коли хтось зле говорить про Бога — він говорить зле про самого себе, — сказав я.

Губи шинкаря вигнулися в дивній кривій посмішці. На його обличчі я побачив гіркоту, образу та ще щось схоже на дитячий біль.

— Хіба Бог не сказав: *«Я ближче до тебе, ніж твоя яремна вена?»* — запитав я. — Бог не десь далеко на небі. Він усередині кожного з нас. Ось чому Він ніколи не кидає нас. Як Він може кинути самого Себе?

— І все ж Він нас кинув, — наполягав шинкар. Очі в нього були холодні й зухвалі. — Якщо Бог тут, але навіть пальцем не ворухить, коли ми так жахливо страждаємо, то що це говорить нам про Нього?

— Це перше правило, брате, — відповів я. — *«Те, яким ми бачимо Бога, є прямим відображенням того, якими ми бачимо себе. Якщо Бог нагадує найчастіше про страх та обвинувачення, це означає, що в нас усередині накопичилося забагато страху та обвинувачень. Якщо ми бачимо Бога сповненим любові та співчуття, то такими є і ми самі».*

Шинкар одразу заперечив, але я помітив, що мої слова його здивували.

— І як це відрізняється від того, щоб сказати, що Бог — це витвір нашої уяви? Я не розумію.

Але відповіді мені завадив шум, що долинув із дальнього краю їдальні. Озирнувшись туди, ми побачили двох грубих на вигляд чоловіків, що варнякали п'яну маячню. Вкрай нахабно вони знущалися з інших клієнтів, витягали їжу з їхніх тарілок, пили з їхніх кухлів, а якщо хтось намагався заперечити — насміхалися над ним, як два неслухняні школярки з *мактабу*.

— Хтось має щось зробити з тими невігласами, хіба ні? — просичав шинкар крізь зуби. — Ось, дивись!

Він блискавично пройшов кімнатою, підняв одного п'яного з місця й ударив його кулаком в обличчя. Той чоловік, либонь, зовсім такого не очікував, бо впав на підлогу, наче порожній мішок. З його губ злетіло ледь чутне зітхання — і більш ані звуку.

Інший чоловік виявився сильнішим і запекло відбивався, але шинкареві не знадобилося багато часу, щоб збити з ніг і його. Він ногою вдарив того дебошира під ребра, а потім наступив йому на руку, розчавивши її важкими чобітьми. Пролунав тріск зламаного пальця, а може, й чогось іще.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ